

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Γ'

ΤΕΥΧΟΣ 80

ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1994

Η Φ Α Ρ Ι Σ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΦΑΡΙΔΟΣ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Γ΄   ➤   ΤΕΥΧΟΣ 8ο   ➤   ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1994

ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΚΑ...

Φαντάστηκε ποτέ κανείς το χώρο γύρω από την πλατεία του χωριού μας χωρίς αυτοκίνητα και μηχανάκια; Κι όμως, πόσες φορές μικρά παιδάκια πετάχτηκαν απότομα από την πλατεία στο δρόμο τρέχοντας, ειδικά το καλοκαίρι, διατρέχοντας τεράστιο κίνδυνο; Ποτέ κανένας δεν σκέφτηκε ότι για να απολαύσεις το ούζο με το χταπόδι, δεν χρειάζεται ν' ακούς το βασανιστικό θόρυβο από τα μηχανάκια και να έχεις κάτω από τη μύτη σου συνεχώς μυρωδιά από καυσαέριο;

Ίσως το θέμα αυτό θα έπρεπε να προσεχθεί. Το καλοκαίρι θα είναι βολικό για κατοίκους και επισκέπτες να απαγορεύεται η κυκλοφορία των αυτοκινήτων και δικύκλων γύρω από την πλατεία για κάποιες ώρες το βράδυ. Βέβαια ταξί, λεωφορεία και οχήματα που καλύπτουν ανάγκες καταστημάτων θα εξαιρούνται.

Όλα αυτά όμως δεν είναι δυνατόν να συζητηθούν χωρίς έργα υποδομής. Πού θα μπορεί κάποιος να αφήσει το αυτοκίνητό του, όταν θέλει να κάτσει στην πλατεία; Από πού θα περνούν όσοι θα έχουν προορισμό χωριά όπως τα Καμίνια, την Ποταμιά ή τους Γοράνους; Ένας χώρος στάθμευσης 30-40 αυτοκινήτων δεν είναι εκτός πραγματικότητας. Και ο δρόμος από το παλιό σχολείο του Αρκασά προς την Αγια-Κυριακή (Μούσγα) έπειτα από κάποια έργα, θα έλυne και το πρόβλημα των γειτονικών χωριών.

Είναι γνωστό ότι πολλά χωριά ανά την επικράτεια έχουν υιοθετήσει το μέτρο αυτό και μάλιστα με πολύ καλά αποτελέσματα. Γιατί όχι κι εμείς στο Ξηροκάμπι;

Με πολλές ευχές για Καλό Πάσχα,

Σ. Θ. Κατσουλάκος

«ΓΟΛΑ»: Η αναστήλωση ενός μοναστηριού

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Το μοναστήρι της Γόλας απετέλεσε επί τρεις περίπου αιώνες (1632-1922, όταν μετετράπη —διοικητικά, ποτέ όμως στη συνείδηση του κόσμου— σε μετόχι του μοναστηριού της Ζερμπίτσας) κέντρο θρησκευτικής λατρείας και καταφύγιο ψυχικής ανάτασης αλλά και συνεκτικό πολιτιστικό κέντρο της περιοχής, διαύλο επικοινωνίας με το γύρω κόσμο, χώρο γνωριμίας με ό,τι νέο —πνευματικό ή/και τεχνολογικό— έφθανε στην περιοχή, ιατρείο, σχολείο...

Μετά το 1922, το μοναστήρι έγινε για τους κατοίκους της περιοχής σύμβολο αβελτηρίας αλλά και συγχρόνως φωνή συνείδησης για την εγκατάλειψη και την κατάρρευσή του.

Σχεδόν λίγο πριν το ολοκληρωτικό τέλος του, με όρθια μόνον την εκκλησία του, συνήλθαμε. Συνήλθαμε εμείς όλοι που μεγαλώσαμε βλέποντάς το να καταρρέει. Και προσπαθούμε να το ξαναχτίσουμε όπως ήταν με πρωτοβουλία της Επιτροπής Αναστήλωσης και συμπαραστάτη το Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Μονεμβασίας και Σπάρτης. Φαίνεται όμως ότι δεν είμαστε μόνοι μας...

Όταν ανέκυψε η ανάγκη μιας συνολικής και συγχρόνως λεπτομερειακής μελέτης-αναστήλωσης, απευθύνθηκα στο φίλο μου Τάκη Νικολουλέα, πολιτικό μηχανικό, μαθηματικό και ζωγράφο (ΑΣΚΤ). Θυμάμαι εκείνη τη θεία —και απαραίτητη σε κάθε δημιουργό, επιστήμονα, τεχνικό ή/και καλλιτέχνη— αγωνία (και αμφιβολία του) αν θα μπορέσει να ανασυνθέσει —και συμπληρώσει— ένα έργο του 17ου αιώνα, ένα μνημείο. Ευθύνη που σίγουρα ήταν μεγάλη αλλά και η πρόκληση μοναδική. Ανέλαβε ένα έργο ζωής, με ευθύνη ιστορική, αρχιτεκτονική, λαϊκής και θρησκευτικής παράδοσης, αισθητική, τεχνολογική.

Η μελέτη του απαίτησε εκατοντάδες ώρες αναδίφησης μοναστηριακών αρχιτεκτονικών σχεδίων από όλη τη χώρα, μοναστηριακών κωδίκων που αφορούσαν στις λατρευτικές και καθημερινές συνήθειες των μοναχών, εξαντλητική έρευνα στα ερείπια, συνομιλίες με τους παλιότερους κατοίκους της περιοχής που τον κατέθεσαν τις μνήμες τους, και τέλος, ατέλειωτες ώρες σχεδίασης και στατικών υπολογισμών. (Θα ήθελα να προσθέσω: εντελώς αφιλοκερδώς, πιστεύοντας ότι το μοναστήρι της Γόλας έγινε και δική του υπόθεση από τότε που βάφτισε εκεί την κόρη μου). Η μελέτη του, αποτελούμενη από δεκάδες τοπογραφικά και αρχιτεκτονικά σχέδια, εγκρίθηκε από τις αρμόδιες υπηρεσίες του Υπουργείου Πολιτισμού, όπου υπεβλήθη, τον Οκτώβριο του περασμένου έτους.

Η αναστήλωση του μοναστηριού θα γίνεται πια με αναφορά σε αυτήν τη μελέτη, έως και τη μικρότερη λεπτομέρεια. Ο κ. Τάκης Νικολουλέας εκτός των αρχιτεκτονικών σχεδίων προχώρησε και στην κατασκευή υπό κλίμακα της μακέτας του μοναστηριού, με όλα τα κτίσματά του. Η μακέτα αυτή, ολοκληρωμένη κατά το μεγαλύτερο τμήμα της, θα εκτεθεί στο χώρο του μοναστηριού την Παρασκευή του Πάσχα, εορτή της Ζωοδόχου Πηγής. Για να θαυμάσουμε και να φαντασθούμε καλύτερα αυτό το γλυκύτατο πράγματι αρχιτεκτονικό συγκρότημα —πιστό αντίγραφο του παλιού μοναστηριού (όπου δεν υπάρχει πουθενά ορθή γωνιά!!)— που θα αποτελέσει τη συνέχειά του... (Σημειώνουμε ότι το μοναστήρι της Γόλας θα λειτουργήσει και πάλι σύντομα, ως ανεξάρτητο γυναικείο μοναστήρι).

Γεώργ. Θεοφ. Καλκάνης

Η ΜΕΛΕΤΗ

Επισκέφθηκα το μοναστήρι της Γόλας πρώτη φορά πριν μερικά χρόνια για μια βάπτιστη. Στο εσωτερικό του μικρού ναού, γεμάτο αγιογραφίες, κατάμαυρο από την αιθάλη των κεεριών και την εγκατάλειψη και με τον Χριστό Παντοκράτορα στην κορυφή του, όλα φαντάζανε υπερκόσμια στο φως των κεεριών.

Έξω όμως, παντού ερείπια, χαλάσματα. Η καταστροφή ήταν σχεδόν καθολική. Ιστορία αιώνων είχε σωριασθεί σε ένα όγκο από πέτρες και χώματα. Μοναδική χαρούμενη νότα, τα πολύχρωμα αγριολούλουδα, που όρθωναν το ανάστημά τους μέσα από τα ερείπια.

Ακόμη και έτσι όμως, μια πιο προσεκτική ματιά, σου επέτρεπε να φαντασθείς την ομορφιά που είχε χαθεί και η λύπη βάραινε μέσα σου.

Από τότε πέρασαν άλλα δέκα επτά χρόνια εγκατάλειψης, οι μνήμες όμως από εκείνη την επίσκεψη πάντα υπήρχαν. Σήμερα θεωρώ τον εαυτόν μου πολύ τυχερό που μου δόθηκε η ευκαιρία να ασχοληθώ με το έργο της αναστήλωσης του μοναστηριού.

Στο σημειωμά μου αυτό, θα προσπαθήσω να κάνω μία σύντομη παρουσίαση της μελέτης της αναστήλωσης, που εγκρίθηκε με την υπ' αριθ. 54010/2523/7.10.93 απόφαση του Υπουργείου Πολιτισμού, και που σύντομα θα αρχίσει να υλοποιείται με την εποπτεία της 5ης Εφορίας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων Σπάρτης.

Η μελέτη βασίστηκε σε όσες πληροφορίες κατόρθωσα να συγκεντρώσω από τις μνήμες των ηλικιωμένων της περιοχής, σχετικά με τη δομή της μονής, σε όσα έμαθα ανατρέχοντας στις γραφές για τα μοναστήρια της βυζαντινής περιόδου, στα στοιχεία που συγκέντρωσα επί τόπου, αναλύοντας τα ευρήματα από τις εργασίες προετοιμασίας, που έγιναν από την Εφορία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων Σπάρτης και όπου δεν υπήρχε κανένα στοιχείο, προσθέτοντας τη δική μου φαντασία.

Το μοναστήρι της Γόλας, όπως και όλα τα μοναστήρια του Αγίου Όρους, λόγω της φρουριακής τους διάταξης, δίνει εξωτερικά την εντύπωση μιας ενότητας, ενός οχυρού, και καταλαμβάνει συνολικά έκταση 1.200 τ.μ.

Το αρχιτεκτονικό του σχήμα είναι το τυπικό σχήμα του βυζαντινού μοναστηριακού τύπου όπως διαμορφώθηκε σε παλιότερες εποχές, σύμφωνα με τα Ανατολικά και Ελληνιστικά πρότυπα. Ο λόγος που υπαγόρευσε μια τέτοιου είδους κατασκευή είναι η ανάγκη για την άμυνα και την προστασία των μοναχών, απέναντι στους πολλούς και διάφορους επιδρομείς.

Ολόγυρα υπάρχει τετράπλευρος περίβολος, που ακολουθεί ανάλογα την διαμόρφωση του εδάφους. Τα άλλα οικοδομήματα του μοναστηριού ενσωματώνονται εσωτερικά στον περίβολο και βλέπουν προς την πλευρά της αυλής. Χρονικά φαίνεται πως είναι κτισμένα σε διαφορετικές περιόδους ή τουλάχιστον έχουν επανοικοδομηθεί. Αναπτύσσονται τοπικά σε δύο ορόφους, ισόγειο και α' όροφο ή υπόγειο και ισόγειο. Όλα τα κτίρια έχουν ξύλινες στέγες με βυζαντινά κεραμίδια και παντού στα φέροντα και μη στοιχεία έχουν χρησιμοποιηθεί λίθοι τοπικής προέλευσης.

Από τη μοναδική είσοδο, στη Δυτική πλευρά του περιβόλου και κάτω από το διαβατικό, οδηγούμαστε στην αυλή. Το παρακείμενο της εισόδου δωμάτιο πιθανόν εχρησιμοποιείτο από τον πορτάρη της μονής. Το μοναστήρι διαθέτει και δεύτερη μικρή πόρτα, την παραπυλίδα ή παραπόρτι, που βρίσκεται στη Βόρεια πλευρά του περιβόλου και οδηγεί στον κήπο του μοναστηριού.

Μετά την κύρια είσοδο, μπροστά μας, είναι η αυλή του, πλακόστρωτη κατά ένα μέρος της, η οποία ακολουθεί τον περίβολο της Ιεράς μονής. Στο μέσον σχεδόν της αυλής, δηλαδή στην πιο τιμητική θέση, βρίσκεται το καθολικό (1) ή καθολικός ναός, δηλ. ο κεντρικός ναός του μοναστηριού, ελεύθερος από παντού. Πρόκειται για περικαλλή ναό που μάλλον φαίνεται ότι κτίστηκε το έτος 1632*, ενώ ο νάρθηκας σαράντα χρόνια αργότερα. Συνεπώς πρέπει να συμπεράνουμε ότι και το μοναστήρι εκτίσθη την ίδια χρονική περίοδο.

Στη Βόρεια πλευρά του περιβόλου υπάρχει το παρεκκλήσι της μονής (2), στη συνέχεια μιας σειράς κελιών, στα οποία έζησαν και οι τελευταίοι μοναχοί, και τα οποία σώζονται σε καλή σχετικά κατάσταση.

Στη Δυτική πλευρά, απέναντι από το καθολικό, λόγω στενότητας χώρου, είναι ενσωματωμένη η Τράπεζα (3) ή εστιατόριο. Πρόκειται για την αίθουσα κοινής εστίας των μοναχών. Στη συγκεκριμένη μονή, έχει σχήμα μακρόστενου ορθογώνιου και δεν σώζεται κανένα στοιχείο για το εάν η Τράπεζα ήταν αγιογραφημένη.

Σαν βοηθητικοί χώροι της Τράπεζας, βρίσκονται, στη συνέχειά της, η εστία (4) ή μαγειρείο, και κάτωθεν της Τράπεζας και της εστίας, στο υπόγειο, το δοχείο και το κελλάρι, δηλ. η αποθήκη των υγρών και στερεών τροφίμων αντίστοιχα. Η Τράπεζα μαζί με το καθολικό, θεωρούνται τα πιο σημαντικά οικοδομήματα σε μία μονή.

Στην ίδια πλευρά του περιβόλου, αριστερά της εισόδου, έχει σχεδιασθεί ο χώρος υποδοχής, το αρχονταρίκι ή ξενείο (5) και στον όροφο πάνω απ' αυτό υπάρχει μία σειρά από κελιά.

Στη νότια πλευρά, στον όροφο, έχουν προβλεφθεί το δεσποτικό (6), το ηγουμενείο (7) και το συνοδικό (8).

Στην Ανατολική πλευρά έχει τοποθετηθεί το αρχείο και η βιβλιοθήκη της Μονής (9) καθώς και οι χώροι φιλοξενίας επισκεπτών. Οι ξενώνες προβλέφθηκαν στη θέση αυτή, ώστε οι επισκέπτες να μην εμπλέκονται στις καθημερινές ενασχολήσεις των μοναχών, να έχουν ανεξαρτησία και ευχέρεια πρόσβασης προς όλες τις δραστηριότητες του μοναστηριού, ενώ παράλληλα μπορεί να απολαμβάνουν το υπέροχο τοπίο.

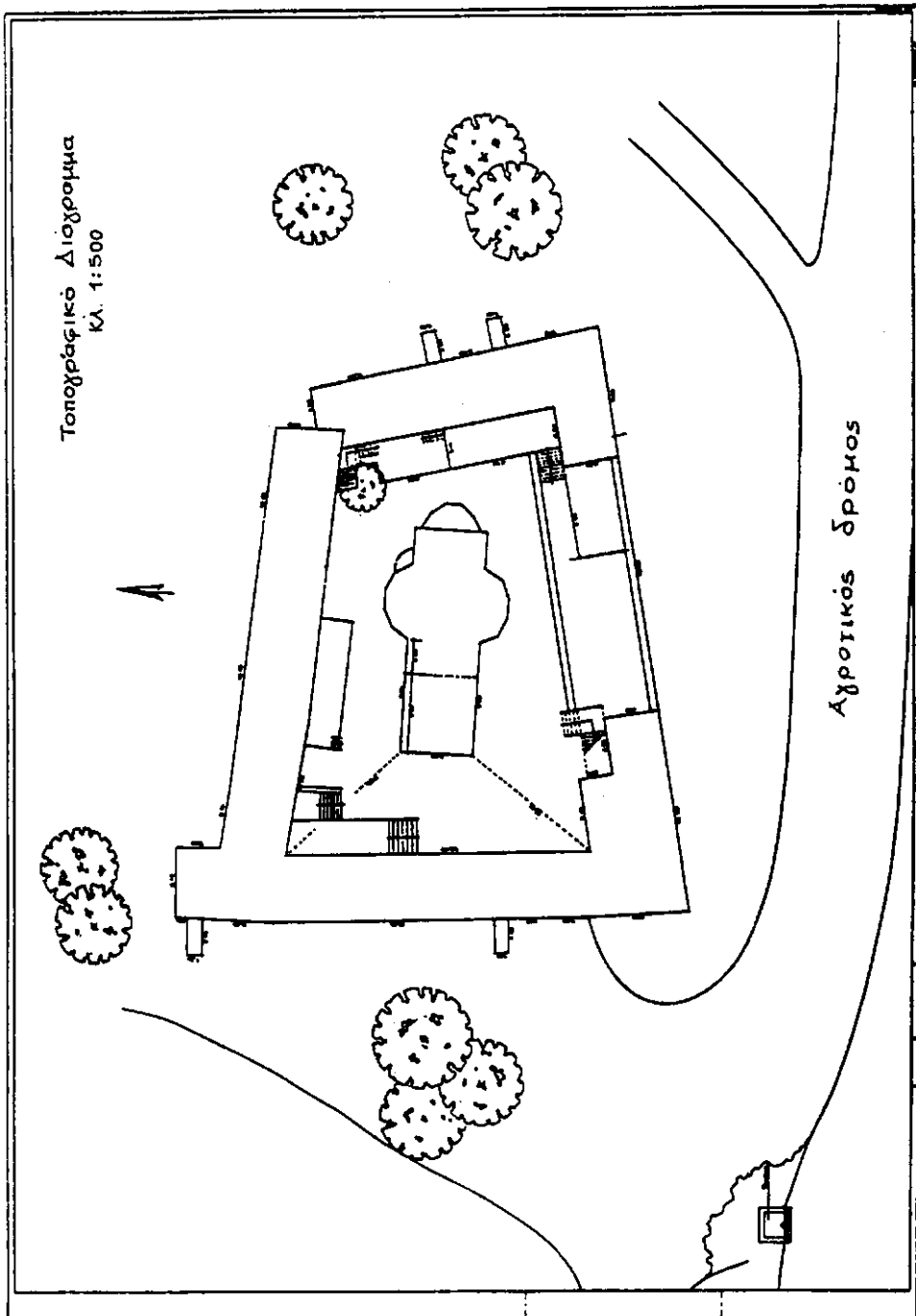
Τελειώνοντας τη σύντομη αυτή παρουσίαση της μελέτης, θα ήθελα να επισημάνω και να επικροτήσω το έργο της Επιτροπής Αναστήλωσης Ιεράς Μονής Γόλας Λακωνίας, η προσπάθεια της οποίας και ο διακαής πόθος της να ξαναλειτουργήσει το Μοναστήρι, απέφερε αποτελέσματα και με τη συμπαράσταση και του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Μονεμβασίας και Σπάρτης σύντομα το όνειρό της —και όνειρο όλων των κατοίκων της περιοχής— θα γίνει πραγματικότητα.

Για την κατανόηση από τον αναγνώστη της δομής της Ι. Μονής, επισυνάπτονται μερικά σχέδια (κατόψεις) της μελέτης.

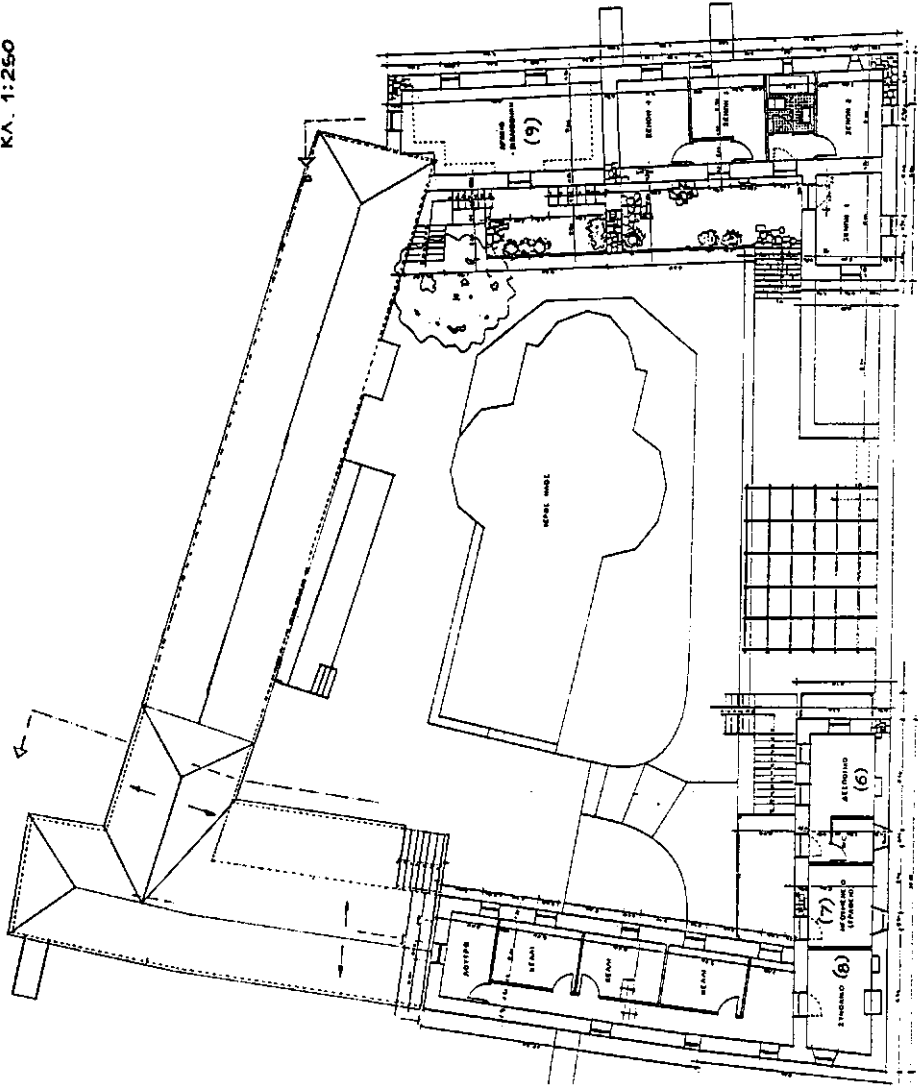
Τάκης Νικολουλάς, 1994

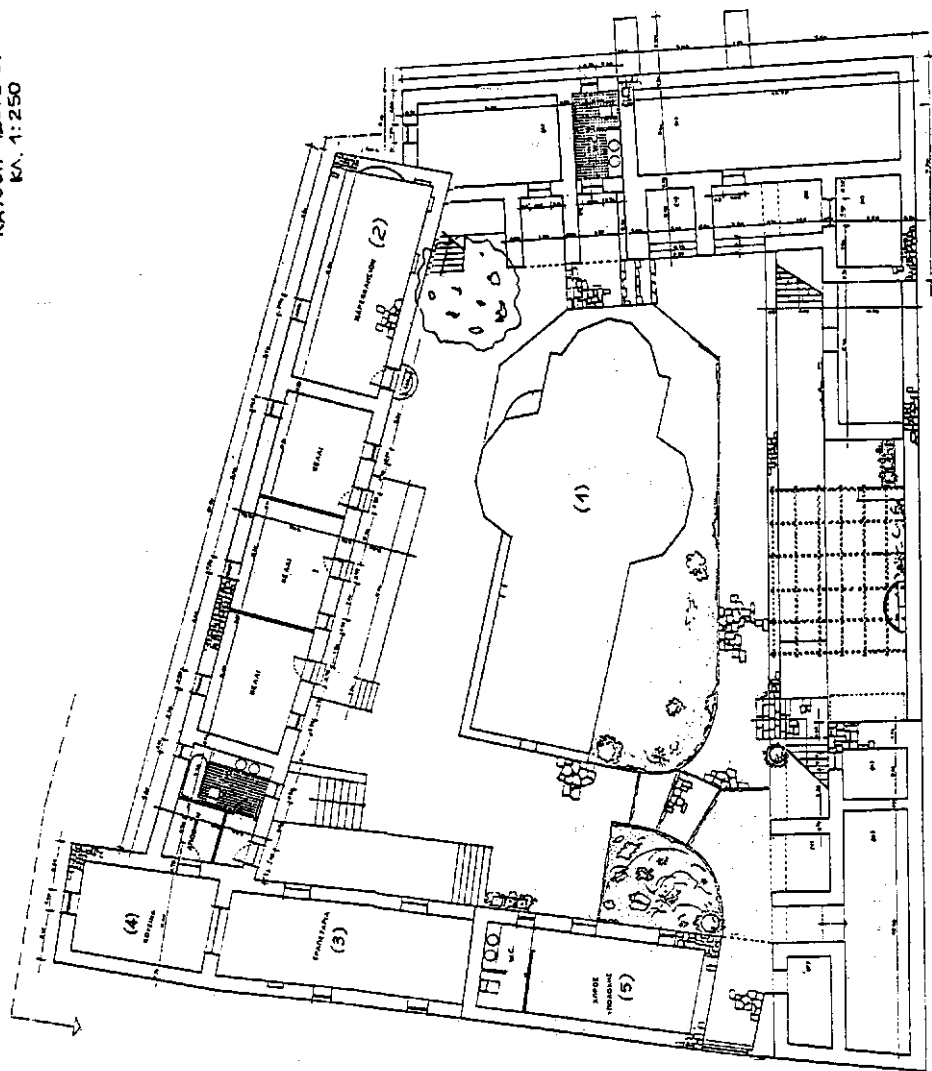
* Θ. Κατσουλάκου - Β. Ασημομύτη, «Το μοναστήρι της Γόλας Λακωνίας», Αθήνα 1991.

ΚΑΤΟΦΗ ΟΡΟΦΟΥ
Κ.Λ. 1:250

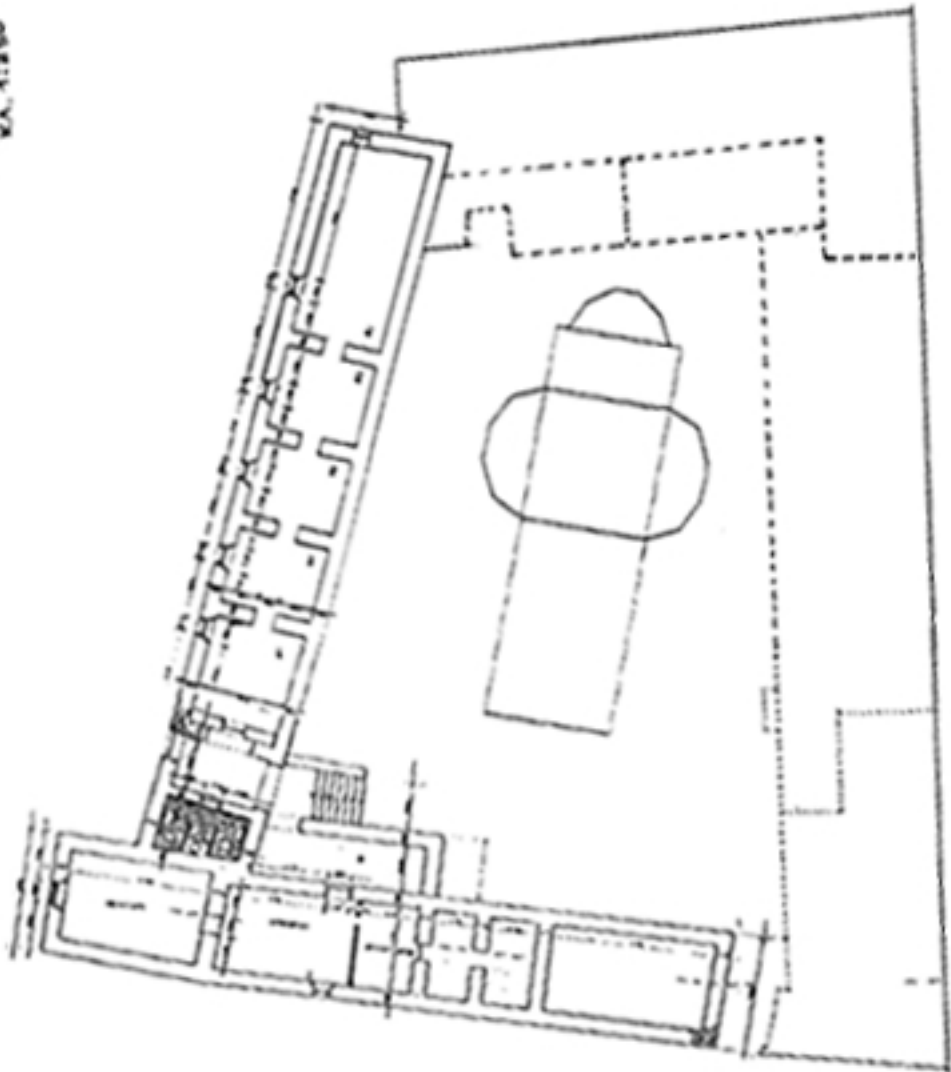

ΚΑΤΩΦΗ ΙΣΤΕΙΟΥ
Κ.Α. 1:250

ΚΑΤΟΧΗ ΥΠΟΘΕΣΗ
ΚΑ. 41250

Κοινά τοπωνύμια Φάριδος Λακεδαίμονος και Πετραλώνων Ολυμπίας

Συνέχεια από το προηγούμενο

iv. Αγώνυμα

Το όνομα του τοπωνυμίου προέρχεται από την ύπαρξη ναών (ή ερειπίων τους) αφιερωμένων στη λατρεία αγίων της εκκλησίας μας. Επομένως η ονοματοθεσία του πν ανάγεται τουλάχιστον στα χριστιανικά χρόνια.

Αγιο-Σωτήρα, η: Εκκλησία στα Κατσουλαίικα και μικρός ολόγραφος ναός στα Χειμαδιά³⁵ Δ. του Ξηροκαμπίου. Στα Πετράλωνα είναι μικροτοπωνύμιο ευρισκόμενο στην περιοχή (Σ)ολινίτσες. Από το ομώνυμο Ξακλήσι που υπάρχει στη θέση αυτή και είναι σήμερα μισοκατεστραμμένο. Μέχρι τα μέσα περίπου της δεκαετίας του '60 «λειτουργιόταν» κάθε χρόνο στις 6 Αυγούστου. Μετά το τέλος της θείας λειτουργίας ακολουθούσε πανηγύρι στο οποίο έπαιρνε μέρος όλο το εκκλησίασμα, αποτελούμενο από Πετραλωνίτες και προσκυνητές από τα γειτονικά χωριά.

Αγιο-Βασίλης, ο: Ναός σε λόφο, Δ της οδού Σπάρτης-Γυθείου. Η θέση του ναού, το πλήθος των εγκατεσπαρμένων οστράκων και η εντοιχισμένη ενεπίγραφη στήλη³⁶ υποδηλώνουν σαφώς την ύπαρξη ζωής από τη Μυκηναϊκή τουλάχιστον περίοδο³⁷. Στα Πετράλωνα είναι αγροτική έκταση επικλινής κοντά στο ομώνυμο Ξακλήσι, τριάμισι περίπου χιλιόμετρα Δ. από το χωριό και επί του αμαξιτού δρόμου προς τη Νέα Φιγαλία (Ζούρτσα). Πλάι στο εκκλησάκι υπάρχει πηγή και αιωνόβιος σχεδόν πλάτανος.

Αγιο-Δημήτρης, ο: Ονομασία μικρής ελαιόφυτης περιοχής μέσα σε μεγάλο και περιφραγμένο κτήμα στα Κατσουλαίικα. Η εκκλησία των Αρκασάδων, που, κτισμένη σε εδαφική έξαρση, δημιουργεί υποψία υπάρξεως σημείου με αρχαιολογικό ενδιαφέρον, αφού ήδη στην περιοχή έχει επισημανθεί κλασική θέση³⁸. Επίσης ερειπωμένο εκκλησάκι στην Κουμουστά³⁹. Στα Πετράλωνα είναι αγρός με βαθμιδωτά πλατώματα (πεζούλες), Β.Α. από την τοποθεσία Ισιώματα, όπου υπάρχουν ερείπια παλαιάς μικρής εκκλησίας, αφιερωμένης στον ομώνυμο Άγιο. Ανυποδομήθηκε στην ίδια θέση κατά το 1961-62.

35. Θ. Κατσουλάνου - Β. Ασημομούτη, Το μοναστήρι της Γόλας Λακωνίας, Αθήνα 1991 σ. 14 και σημ. 8.

36. Ι. Ταϊφάκου, Η τοπογραφία της νοτίου κούλης Λακεδαίμονος κατά την περιήγησιν του Παιουσιανού, Αργοναύτης 1 (1975) 58.

37. H. Waterhouse - R. Hopesimpson, Prehistoric Laconia - Part 1 ABSA 55 (1960) 82.

38. H. Waterhouse, ό.π., σ. 81.

39. Π. Χ. Δούκα, ό.π., σ. 568.

Αγιο-Πενταλεήμονας, ο: Ονομασία θέσης από ελάχιστα σήμερα διατηρούμενο κτίσμα στο Μύτικα. Επίσης μικρός ναός⁴⁰ στην Κουμουστά, που έχει ανακαινιστεί πρόσφατα. Στα Πετράλωνα το πν απαντάται με τη μορφή Αγιο-Παντελεήμονας και είναι αγροτική έκταση Α. της τοποθεσίας Λεύκος, ο. Το όνομά του οφείλεται στην ύπαρξη εκεί ομώνυμης εκκλησίας, ερείπια της οποίας σώζονται μέχρι τις μέρες μας. Όπως πιστεύουν σήμερα οι κάτοικοι των Πετραλώνων, πρέπει να ήταν η κεντρική εκκλησία παλαιού οικισμού με το όνομα Δολιανά, τα, τον οποίον η παράδοση τοποθετεί στην ευρύτερη περιοχή. Τούτο ενισχύεται ίσως και από το πν Κατήφορα, τα, που βρίσκεται πλησίον της περιοχής και προϋποθέτει ονομασθέντα που κατοικεί στα Δολιανά (της παράδοσης) και όχι στα σημερινά Πετράλωνα, γιατί τότε έπρεπε αυτό να ονομάζεται «Ανήφορα, τα». Η αλλαγή της θέσης του οικισμού οφείλεται πιθανώς σε λόγους κλιματολογικούς ή σε άλλη ιστορική συγκυρία.

Αγιώργης, ο: Υποτυπώδης μορφή Αγίου σκαλισμένη σε μάρμαρο μαρτυρεί την ύπαρξη μικρού ναού σε αυχένα προβούνου του Ταυγέτου, Β.Δ. της Κουμουστάς⁴¹. Ονομασία περιοχής Ν.Α. της Μούσγας, όπου ανευρίσκονται ίχνη κτισμάτων, τάφων και υδρευτικού δικτύου. Σώζεται μισοκατεστραμμένο το εκκλησάκι. Επίσης Αγιώργης υπάρχει στην Τόριζα και στο Ξηροκάμπι. Ο τελευταίος στο παρελθόν ήταν μετόχι της Αγίας Λαύρας. Στα Πετράλωνα είναι έκταση αγρών και το ομώνυμο ξωκλήσι στα Ν.Δ. του χωριού και Δ. της τοποθεσίας Λενικό, το. Πλησίον της εκκλησίας και στα Δ. της έχουν εντοπιστεί τάφοι. Παλαιότερα στη μνήμη του φερώνυμου Αγίου, μετά τη θεία λειτουργία λάβαινε χώρα πανηγύρι με πάνδημη συμμετοχή των Πετραλωνιτών και άλλων πανηγυριστών από τα γειτονικά χωριά. Στην εκκλησία του Αγιώργη υπάρχουν εικόνες των μέσων του 19ου αι.

Αε-Λιάς, ο: Ναός της Κουμουστάς με θαυμάσιο ξυλόγλυπτο τέμπλο και ελάχιστα, σε κακή κατάσταση διατηρούμενες, αγιογραφίες⁴². Επίσης Αε-Λιάς ο ψηλός, το εκκλησάκι στην κορυφή του Ταυγέτου. Στα Πετράλωνα το πν απαντάται με τη μορφή Αγιο-Λιάς και είναι έκταση αγρών στις υπώρειες του βουνού «Βιγλοβούνι», το. Η ονομασία του από ομώνυμη εκκλησία που υπήρχε εκεί. Σύμφωνα με προφορική παράδοση που επιβιώνει μέχρι σήμερα στην περιοχή υπήρχε οικισμός του οποίου το νεκροταφείο τοποθετείται σε λοφίσκο αυτής. Το τελευταίο επιβεβαιώνεται από τάφους που επισημάνθηκαν κατά την άροση των εκεί αγρών. Με το ίδιο όνομα υπάρχει τοποθεσία στις Ν.Δ. παρυφές του σημερινού χωριού, όπου και φερώνυμη εκκλησία.

Παναίτσα, η: Μικρός ναός Α. της Κουμουστάς με αξιόλογες τοιχογραφίες⁴³. Το πν απαντάται σε δύο θέσεις των Πετραλώνων με τον τύπο Παναγιά το ένα, Α.

40. Π. Χ. Δούκα, ό.π., σ. 568.

41. Β. Μ. 10 (1870) 33.

42. Θ. Κατσουλάκου - Β. Ασημομούτη, ό.π., σ. 36, σημ. 4.

43. Θ. Κατσουλάκου - Β. Ασημομούτη, ό.π., σ. 14 και σημ. 7.

της Βορίστρας, εντός αγρού της περιοχής Σουλειμάνη, στου, όπου υπήρχαν ερείπια (τα θεμέλια) ναΐσκου αφιερωμένου στη μνήμη της Παναγίας (23 Αυγούστου, Απόδοσις Κοιμήσεως Θεοτόκου). Ανοικοδομήθηκε στην ίδια θέση προ τριακονταετίας περίπου. Το δεύτερο στο Δ. άκρο του χωριού, όπου και ο φερώνυμος ναός της Παναγίας (8 Σεπτεμβρίου, το Γενέθλιον της Θεοτόκου), «πολιούχου» των Πετραλώνων. Έχει ανακατασκευασθεί περί τα τέλη του περασμένου αιώνα και η στέγη του είναι σήμερα δίρριχτη. Παλαιότερα πρέπει να είχε τρούλλο στο μέσον του κυρίως ναού, όπως επιβεβαιώνεται από τα σωζόμενα ίχνη της βάσης των κιόνων που τον στήριζαν.

v. Κυριώνυμα

Η ονομασία τους προέρχεται από λέξεις που είναι όνομα βαπτιστικό, επώνυμο, παρωνύμιο (εθνικό) ή άλλο παρόμοιο και δηλώνει είτε τον παλαιό κτήτορα είτε το σημερινό ιδιοκτήτη. Ονομάζονται και ανθρωπωνύμια.

Κάκαρη, η: Χείμαρρος μεταξύ Ανωγείων και Αμυκλών⁴⁴. Με το όνομα αυτό είναι γνωστός και οικισμός⁴⁵ που απαρτίζει μαζί με άλλα χωριά το δήμο Φάριδος (απογραφή 1845). Στα Πετράλωνα απαντάται με τον τύπο Κάκαρη το πλάι, του και είναι δασωμένη λοφοπλαγιά και οι παρακείμενοι αγροί, στη Δ. όχθη του ρέματος Φτεριάς. Η ονομασία ίσως από το όνομα παλαιού ιδιοκτήτη της περιοχής (πρβλ. και όν. Κάκαρης)⁴⁶.

Καραμαλή, του: Μύλος Β. της Μούσγας, από το όνομα οικογένειας που ζούσε εκεί τα προεπαναστατικά χρόνια, ίσως τουρκικής καταγωγής. Στα Πετράλωνα είναι αγροί και ο αυχένος λόφου που εκτείνεται Δ. από τη θέση Βατία το πλάι, του, μέχρι τους Κολύμπους προς τα Β. Η ονομασία ίσως από το όνομα του ιδιοκτήτη της περιοχής κατά την Τουρκοκρατία.

Λάκκα, η: Κυρίως έτσι ονομάζεται επίπεδη και άδεντρη περιοχή ή ξέφωτο δάσους. Βρίσκεται στο Ξηροκάμπι και με τον τύπο Λάκκες, στα Ανώγεια. Στα Πετράλωνα απαντάται με τον τύπο Λάκκες του Βλάμη, οι. Είναι μικρός αγρός επίπεδος ανάμεσα στις τοποθεσίες Καρδαμίτση, Λιόπλου και Αγιο-Λιάς. Παλαιότερα στην περιοχή υπήρχε ποιμνιοστάσιο (ήταν δηλ. στανοτόπι). Η ονομασία από το όνομα του ιδιοκτήτη.

Μύλος, ο: Θέση σε πολλά μέρη της Φάριδος, από την ύπαρξη μύλων. Στα Πετράλωνα απαντάται με τον τύπο Μύλος του Ξύδη και είναι θέση στην Α. όχθη του παραπόταμου της Νέδας Ροιδιές (βλ. και την Διπόταμα), στην οποία υπάρχει μύλος, όπου άλεθαν τα δημητριακά. Φέρει το όνομα του πρώτου ιδιοκτήτη. Στα Α.

44. Β. Μ. 8 (1868) 49.

45. W. M. Leake, ό.π., σ. 191.

46. D. J. Georgacas - W. Mc Donald, ό.π., σ. 140 και Μ. Τριανταφυλλίδη, Τα Οικογενειακά μας Ονόματα, Θεσσαλονίκη 1982, σ. 56.

του υπήρχαν και άλλοι, επίσης με το όνομα του ιδιοκτήτη τους. Σήμερα δεν χρησιμοποιούνται.

Πανούκλα, η: Θέση στην Κουμουστά, στην οποία προσηλώθηκε η πανώλης. Ακόμη και σήμερα οι εντόπιοι δείχνουν δύο επάλληλους λίθους. Το γεγονός στις ελληνικές παραδόσεις συνδυάζεται με την επέμβαση του Αγίου Χαραλάμπου⁴⁷. Στα Πετράλωνα απαντάται με τον τύπο Πανουκλιάρη, του και είναι αγρός επικλινης, χαραδρώδης Δ. από τη θέση Σφοντιλικές και Α. του αγροτικού δρόμου προς το Φτεριά. Το ακαλλιέργητο τμήμα του είναι πετρώδες και καλύπτεται από θάμνους. Η ονομασία ίσως από τον ιδιοκτήτη του αγρού που είχε προσβληθεί από πανώλη (πανούκλα), ή ήταν δύσμορφος και μοχθηρός και του είχε αποδοθεί το παρωνύμιο «πανουκλιάρης».

vi. Σχετικά με τη μορφολογία του εδάφους

Το όνομα του τπν προέρχεται από λέξη που φανερώνει τη μορφολογία, σύσταση ή χρήση της γης.

Ακόνες, οι: Θέση στα Ανώγεια, από την αφθονία λίθων ακονίσματος. Στα Πετράλωνα απαντάται με τον τύπο Αγριακόνες, οι και είναι αγροτική έκταση με σκληρούς λίθους, «ακόνες», επί του αμαξιτού δρόμου προς Νέα Φιγαλία Α. της τοποθεσίας Καλίτσες. Η λ. είναι σύνθετη από το επίθετο άγριος και το προσηγορικό ακόνα, μεγεθυντικό του ουσ. ακόνι < μσν. ακόνιον, που είναι «σκληρός λίθος, συνήθως το ορυκτόν σμύρις, εφ' ου ακονίζουν διάφορα τέμνοντα εργαλεία, μαχαίρας, ξυράφια κ.τ.τ.»⁴⁸.

Αλώνια, τα: Τοπωνύμιο σε πολλά μέρη του τ. δήμου Φάριδος. Ιδιαίτερα γνωστά τα Λασκαραικά αλώνια στα Λιακαίικα. Στα Πετράλωνα απαντάται με τον τύπο Αλωνάκι, το και είναι μικροτοπωνύμιο Δ. από τα Παλιάμπελα. Η ονομασία από το μικρό πέτρινο αλώνι που υπήρχε στη θέση αυτή, πριν κατασκευαστεί πλησίον του άλλο, μεγαλύτερο. Απαντάται και ο τύπος Σιναπέικα αλώνια, από την υπαρκτή παλαιότερα αλωνιών στην ίδια ευρύτερη περιοχή μέχρι τις παρυφές του χωριού. Η ονομασία ίσως οφείλεται στο γεγονός ότι καλλιεργούσαν στους παρακείμενους αγρούς το σινάπι (*Brassica nigra*), το γνωστό φυτό της οικογένειας των σταυρανθών, ο σπόρος του οποίου (σιναπόσπορος) ως κατάπλασμα είχε φαρμακευτικές ιδιότητες. Υπάρχει όμως και επώνυμο Σινάπη⁴⁹.

Αμμουδάρα, η: Περιοχές κοντά στην όχθη της Ρασίνας με αμμώδες έδαφος. Το τπν είναι συνηθισμένο, όπως στη Μούσγα⁵⁰ και με τον τύπο Αμμουδάρες

47. Γ. Α. Μέγα, *Ελληνικά εορταί και έθιμα της λαϊκής λατρείας*, Αθήναι 1957, σ. 89.

48. Ιστ. Λεξ. της Νέας Ελληνικής Ακαδ. Αθηνών, εν Αθήναις, Α (1933) στη λ. ακόνι. Βλ. αυτόθι ακόνα και αγριάκονο.

49. D. J. Georgacas - W. Mc Donald, *ό.π.*, σ. 249.

50. B. M. 11 (1872) 186.

στην Παλιοπαναγιά⁵¹ και στα Καμίνια⁵². Με τον τελευταίο τύπο απαντάται και στα Πετράλωνα. Είναι μεγάλη έκταση αγρών στα Δ. του χωριού, επί της οδού προς Νέα Φιγαλία, Β.Α. από τους Πλατάνους και Ν.Δ. από τη θέση Φανοκατάραχο, το (λοφίσκος με αφάνες). Η λ. από το μεγεθυντικό αμμουδάρα < υποκορ. αμμουδάρι, το⁵³.

Αραδαριά, η: Τοποθεσία στα Καμίνια⁵⁴. Η ονομασία λόγω της ευθύγραμμης φύτευσης ελαιών. Ως Αραδιά ή Αραδαριά είναι γνωστή και μεγάλη περιοχή στην Παλιοπαναγιά⁵⁵, η οποία αποτελούσε ιδιοκτησία (προ του 1821) των Τούρκων Χουσεϊν⁵⁶ και Σουλειμάνη Μετεβελή⁵⁷. Στα Πετράλωνα απαντάται με τον τύπο Αραδαριές, οι και είναι αγρός Ν.Α. της τοποθεσίας Μεγαβουνός. Πριν από την Κατοχή ήταν αμπελώνας. Επειδή λίμναζε κατά το χειμώνα, άνοιγαν μεγάλα αυλάκια ανάμεσα στις παράλληλες ευθύγραμμες σειρές που σχημάτιζαν τα κλήματα για την αποστράγγιση των υδάτων. Κατά τον καθ. Δ. Γεωργακά η λ. αραδαριά είναι δάνειο της Ελληνικής στην Αλβανική που μιλιέται στην Ελλάδα: aradarea < ελλ. αρα-δαρέα, νεοελλ. αραδαριά⁵⁸.

Γούβες, οι: Το τπν απαντάται στην Παλιοπαναγιά και στο Παλιοχώρι. Βαθιά κοιλώματα στο άδεντρο τμήμα του Ταυγέτου, όταν, σύμφωνα με την παράδοση, στηρίχτηκε ο Χριστός, προσπαθώντας ν' αποφύγει την κακία των Εβραίων. Στα Πετράλωνα το βρίσκουμε με τον τύπο Παλιόγουβα, τα και είναι έκταση αγρών Β.Α. από το Κουτσουπερό και Β.Δ. από τα Ψαθιάνικα.

Η ονομασία από τη μορφή του εδάφους, το οποίο σχηματίζει κοίλωμα (γούβα). Η λ. σύνθετη από το επίθετο παλιός < παλαιός + γούβα. Η παρουσία του α' συνθετ. (παλιός) ίσως να εκφράζει τη μορφή της τοποθεσίας πριν από την καθίζηση της γειτονικής περιοχής που ονομάζεται «Χαλασμένο Βουνί».

Γούπατα, τα: Στα Ανώγεια κοίλωμα που καλύπτεται πολλές φορές από τα νερά πλημμυρίζοντων χειμάρρων, με ίχνη παλαιού συνοικισμού. Στα Πετράλωνα είναι τοποθεσία ευρισκόμενη στην περιοχή Δυο Βρύσες. Η ονομασία από τη μορφή του εδάφους, το οποίο σχηματίζει κοίλωμα στη θέση αυτή, γούβα και η λ. από συμφυρμό των λ. γούβα + πάτος⁵⁹.

51. Β. Μ. 8 (1868) 139.

52. Β. Μ. 11 (1871) 85.

53. Κ. Μηνά, Η μορφολογία της μεγεθύνσεως στην Ελληνική Γλώσσα, Ιωάννινα 1978; σ. 111, σημ. 6.

54. Β. Μ. 11 (1871) 153.

55. Β. Μ. 11 (1871) 137.

56. Β. Μ. 7 (1868) 187.

57. Β. Μ. 11 (1871) 137.

58. D. J. Georgacas - Mc Donald, ό.π., σ. 35.

59. Ν. Π. Ανδριώτη, ό.π. στη λ. γούπατο.

Κοτρώνια, τα: Στα Ανώγεια θέση που έλαβε την ονομασία από το σχήμα υπαρχόντων εκεί βράχων. Στα Πετράλωνα απαντάται με τον τύπο Κοτρώνι και είναι βραχώδης λοφίσκος και ο παρακείμενος αγρός. Βρίσκεται Ν. της τοποθεσίας Βορίστρα και Α. από το ρέμα Σουρόβλι στη θέση Σουληνάρι. Η λ. παράγεται από την αρχαία κρότων (-ωνος) με μετάθεση των φθόγγων ρ και τ⁶⁰.

Λαγκαδάδι, το: Μικρό ρεύμα στα Κατσουλαίικα, Β. του χωριού. Με τον τύπο Λαγκαδάι, είναι ρεματιά στην Κουμουστά. Στα Πετράλωνα το πτην απαντάται με τις μορφές Κακηλαγκαδά, η και Κακολαγκαδάι, το. Το πρώτο είναι λοφοπλαγιά και ρεματιά δασώδης και δύσβατη. Βρίσκεται Ν.Δ. από την αγροτική τοποθεσία της Μπουρσίνας και Α. του αγροτικού δρόμου προς τον Αγιώργη. Η ονομασία από τη μορφή του εδάφους και τη μεγάλη έκταση που έχει, όπως δηλώνει και η μεγεθυντική κατάληξη. Το δεύτερο είναι έκταση αγρών με πηγή και το παρακείμενο προς τα Ν.Α. λαγκαδάι. Βρίσκεται Δ. από την αγροτική τοποθεσία Κερασιά. Σ' αυτό έχει τις πηγές του ο χείμαρρος Σουρόβλι, το.

Πλατυβούνι, το: Βουνό με πλάτωμα Δ. από τα Ανώγεια. Στα Πετράλωνα το πτην απαντάται με τον τύπο Πλατύβουνας, ο και είναι βουνό Β.Δ. του χωριού. Έχει δύο κορυφές, του Καραμάνου η Βόρεια και Βελανιδιές η Νότια. Η ονομασία από το σχήμα του βουνού, του οποίου η Α. πλευρά έχει κλίση ομαλή και καταλήγει στο Χείμαρρο Πέρχοντας. Η λ. είναι σύνθετη από το επίθ. πλατύς, το ουσιαστ. βουνός, ο και τη μεγεθυντική κατάληξη -ας⁶¹. Επισημαίνεται η διατήρηση και στο σύνθετο του γένους του β' συνθετικού και ο αναβιβασμός του τόνου.

Σκάφες, οι: Τοποθεσία πάνω από την Κουμουστά, που οφείλει την ονομασία της στην κοίλη επιφάνεια του εδάφους. Στα Πετράλωνα το πτην απαντάται με τον τύπο Σκαφίδια, τα και είναι αγροτική έκταση με πηγή Β. της Μπολιάνας εκτεινόμενη μέχρι τη θέση Βάρη η απιδιά, του. Η ονομασία από το κοίλο σχήμα του εδάφους που μοιάζει με σκάφη.

vii. Σχετικά με τις ασχολίες των ανθρώπων

Η λέξη προέλευσης του πτην δηλώνει ασχολίες ή άλλες δραστηριότητες του αγροτικού, ποιμενικού και γενικότερα του επαγγελματικού βίου των κατοίκων της υπαίθρου.

Βορός, ο: Έτσι ονομάζεται κάθε περιοχή που έχει τεχνητό ή φυσικό περίφραγμα και προσφέρεται για διαμονή βοδιών. Όταν είναι στρωμένη με πέτρες λέγεται Πετροβορός. Το πτην είναι γνωστό και ως Βορός του Κούμπαρη⁶² ή Πετρο-

60. Β. Φάβη, Μετάθεσις και αντιμετάθεσις φθόγγων, Λεξικογρ. Δελτ. Ακαδ. Αθ. Α (1939) 103.

61. Κ. Μηνά, ό.π. σ. 151. Βλ. επίσης Παχύβουνας, πτην της Άνδρου και Δ. Π. Πασχάλη, Τοπωνυμικόν της νήσου Άνδρου, εν Αθήναις, 1933, σ. 56.

62. Β. Μ. 11 (1871) 57.

βορός⁶³. Και στα Πετράλωνα το τπν απαντάται με τον ίδιο τύπο, βρίσκεται σε διάφορες τοποθεσίες και το περίφραγμά του κατασκευάζεται συνήθως με κλαδιά διαφόρων δέντρων. Χρησιμοποιείται για τη φύλαξη και περιορισμό των αιγοπροβάτων.

Καμίνια, τα: Χωριό, έδρα ομώνυμης κοινότητας, που αναφέρεται ήδη από το 1700 σε βενετσιάνικη απογραφή⁶⁴. Στα Πετράλωνα είναι αγροτική έκταση και λόγγος σε λοφοπλαγιά, η οποία γίνεται βραχώδης πλησίον της Δ. όχθης του ρέματος Σουρόβλι, όπου και καταλήγει. Βρίσκεται Α. από την Κάλυμνα. Η ονομασία τους οφείλεται σε ασβεστοκάμινα που έγιναν παλαιότερα στην τοποθεσία αυτή. Μετά την αποψίλωση για τις ανάγκες των καμινιών, η περιοχή μετατράπηκε σε καλλιεργήσιμη έκταση. Θέσεις με το όνομα Καμίνι υπάρχουν στο Πλακοβούνι και στην Α. πλαγιά του Πλατύβουνα, πάνω από τον Πέρχοντα, (Καμίνι του σχολείου), από παλιά ασβεστοκάμινα στις θέσεις αυτές.

Κοπρισιές, οι: Τοποθεσία στα Ανώγεια. Από την κόπρο που συσσωρεύεται λόγω συνεχούς παραμονής των ζώων. Στα Πετράλωνα είναι αγρός με έδαφος ανδροειδές⁶⁵. Καλλιεργείται με δημητριακά και ψυχανθή. Βρίσκεται Β. της τοποθεσίας Βάρη η απιδιά, του. Στη σκιά των δέντρων «σταλίζανε» τα κοπάδια τους οι βοσκοί κι έτσι κόπριζαν τον αγρό. Στον ενικό αριθμό η λ. κοπρισιά δηλώνει την «ενέργεια και το αποτέλεσμα του κοπρίζω» δηλ. λιπαίνω (αγρόν) διά κόπρου⁶⁶. Υπάρχει και θέση Κοπρία, η μέσα στο χωριό, Α. από τα Πλατανάκια. Είναι πολύ μικρό επικλινές πλάτωμα, όπου απέθεταν το κοπρόχρωμα (φουσκί) από τα κατώγεια τους οι γείτονες⁶⁷.

viii. Σχετικά με τις παραδόσεις

Η λέξη προέλευσης του τπν υποδηλώνει κάποια παράδοση με ή χωρίς ιστορική βάση ή κάποιο γεγονός που έχει σχέση με την τοποθεσία που φέρνει το όνομά του.

Δράκου πήδημα, το: Θέση στα Ανώγεια, Δ. της Σωτήρας, όπου, κατά τις διηγήσεις των εντοπίων, διαγωνίστηκαν δύο δράκοι, συνήθως ορεινοί δαίμονες⁶⁸, για τον έλεγχο της περιοχής εκσφενδονίζοντας βράχους. Εκεί που έπεσε του νικητή ο βράχος η θέση λέγεται «Κάτου Μάρμαρα» και του ηττημένου «Πάνου Μάρμαρα».

63. Β. Μ. 7 (1868) 77.

64. Θ. Κατσουλάκου - Β. Ασημομύτη, ό.π. σ. 21.

65. «ανδροειδή εδάφη καλούνται τα έχοντα κλίσεις κατά κλιμάκια αισθητώς οριζόντια»
I. Δρ. Σταματάκου, ό.π. στη λ. ανδροειδής.

66. I. Δρ. Σταματάκου, ό.π. στη λ. κοπρισιά-κοπρίζω.

67. Η λ. κοπρία απαντάται και ως όνομα γυναίκας κατά την αρχαιότητα, βλ. ΠΛΑΤΩΝ Α (1949) 158-59.

68. Στ. Κυριακίδου, Γλώσσα και λαϊκός πολιτισμός των Νεωτέρων Ελλήνων, Αθήνα 1946, σ. 65.

Στα Πετράλωνα απαντάται με τον τύπο Τουρκοπήδημα, το και είναι σημείο του δρόμου προς τη Ν. Φιγαλία λίγο πριν από την τοποθεσία Αγιο-Βασίλης, και οι παρακείμενοι αγροί. Κατά την παράδοση ολιγάριθμοι Τούρκοι περικυκλώθηκαν εκεί από τους Έλληνες το 1821 και για να διαφύγουν κατεπήδησαν από το βραχώδες ύψωμα στο σημείο αυτό και σκοτώθηκαν.

II. Ξένα

Η λέξη προέλευσης του πτυν είναι ξένη. Οι ονοματοθέτες μπορεί να είναι ξένοι ή Έλληνες, οι οποίοι εχρησιμοποίησαν ως τοπωνύμια λέξεις ξένης αρχής που είχαν πρώτα πολιτογραφηθεί στην ελληνική γλώσσα, είχαν γίνει δηλ. ελληνικές.

Μπολιάνα, η: Χωριό, θερινή διαμονή των κατοίκων της Παλιοπαναγιάς. Στα Πετράλωνα είναι αγρός και πηγή Β. του ρέματος Σουρόβλι. Στη μορφή αυτή πρέπει να προέκυψε από τη συνεκφορά του άρθρου με το ουσιαστικό Πολιάνα, λ. σλαβική που σημαίνει: λιβάδι, ξέφωτο, άδενδρος τόπος (την Πολιάνα < τη ηολιάνα < Μπολιάνα).

Επιλεγόμενα

Η παρουσίαση των κοινών τοπωνυμίων που προηγήθηκε και τα στοιχεία που αυτή ανέδειξε (ίδια ή παρεμφερής ονομασία τους και στις δύο περιοχές) μπορούν, πιστεύω, να μας οδηγήσουν σε κάποιες γενικότερες επισημάνσεις:

α. Όπως ήδη έχουμε σημειώσει, είναι σημαντικός ο συνολικός αριθμός τους, παρά την περιορισμένη γεωγραφική έκταση των δύο υπόψη περιφερειών. Τα Πετράλωνα π.χ. καλύπτουν έκταση 21.000 περίπου στρεμμάτων.

β. Οι ιστορικές τύχες των δύο περιοχών παρουσιάζουν ομοιότητες και κινούνται σε παράλληλη τροχιά, ιδιαίτερα από την τουρκική κατάκτηση και ύστερα. Η επιβίωση εξ άλλου μέχρι τις μέρες μας τοπωνυμίων με αφετηρία αρχαιοελληνική ή βυζαντινή δείχνει αδιάκοπη ανθρώπινη παρουσία σ' αυτές.

γ. Παράλληλα επίσης βαίνουν σε ορισμένα σημεία τους και η μορφολογία του εδάφους (σύσταση, πτυχώσεις, σχήμα, βουνά, ρέοντα ύδατα κλπ.), οι ασχολίες των κατοίκων (γεωργοκτηνοτροφικές κυρίως), η πανίδα και η χλωρίδα (καλλιέργειες ή αυτοφυής βλάστηση) και οι κλιματολογικές συνθήκες (περιοχές σχεδόν ημιορεινές, υψόμετρο από 300-600 μ. περίπου).

δ. Τα κοινά, ξενικής προέλευσης τοπωνύμια (ιδιαίτερα σλαβικής) είναι ελάχιστα. Και τούτο παρά το γεγονός ότι έχουμε μακρόχρονη παρουσία σλαβικών φύλων στην ευρύτερη περιοχή της Φάριδος και η ονομασία Βερβίτσα, παλαιότερο όνομα

των Πετραλώνων μέχρι το 1927⁶⁹ είναι σλαβικής προέλευσης⁷⁰. Τούτο πρέπει να οφείλεται στον ποιμενικό χαρακτήρα αυτών των εγκαταστάσεων, που άφησαν στο διάβα τους λίγα ίχνη.

ε. Οι ανάγκες γενικά των ανθρώπων, οι συνήθειες, η νοοτροπία και η λαϊκή φαντασία έχουν αντιστοιχίες. Και εδώ επίσης έχει εφαρμογή η γενική αρχή, ότι ο λαός όταν ονοματοθετεί κυριολεκτεί. Ό,τι βλέπει γύρω του, όπως το βλέπει στην πραγματικότητα, έτσι και το ονοματίζει. Άλλοτε πάλι οδηγείται από την έμφυτη περιπαικτική, σατιρική του διάθεση.

στ. Οι θρησκευτικές πεποιθήσεις και δοξασίες γενικότερα των κατοίκων των δύο περιοχών κινούνται παράλληλα σε συνδυασμό και με τις ιστορικές κ.ά. συγκυρίες: π.χ. τα αγιώνυμα πτν αφορούν αγίους στρατιωτικούς (Αγιο-Δημήτρης, Αγιώργης) που ήσαν δημοφιλείς κατά την Τουρκοκρατία, γιατί προστάτευαν από τον εχθρό και εμψύχωναν σε δύσκολες ώρες το δοκιμαζόμενο ραγιά. Η πίστη εξάλλου των απλοϊκών ανθρώπων, ότι οι άγιοι της εκκλησίας μας και η Παναγία προστατεύουν από ασθένειες ή γενικά από το κακό, τους οδήγησε στην αντίστοιχη λατρεία (π.χ. Αγιο-Παντελεήμονας, Παναγιά, Αγια-Σωτήρα).

Γεώργιος Π. Μανουσόπουλος

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Στο προηγούμενο τεύχος της «ΦΑΡΙΔΟΣ» (7/1994) παρεισέφρησαν τα ακόλουθα αβλεπτήματα στη σελ. 8:

Το πτν Τριχάντακα, τα πρέπει να γίνει Διχάντακα, τα και πρέπει να προστεθεί αμέσως μετά το όνομα του πτν: Θέση στα όρια της Παλαιοπαναγιάς. Στα Πετράλωνα με τον τύπο Τριχάντακα, τα είναι...

Το πτν Χόχλος, ο πρέπει να γίνει Χούχλος, ο. Στην ίδια σειρά το: Ταύγετου πρέπει να γίνει: Ταύγέτου.

Στη σημ. 32 αντί: Trovels	πρέπει να γίνει: Travels
Στη σημ. 33 » : Geargacas	» » » : Georgacas
Στη σημ. 34 » : Αδαμακοπούλου	» » » : Αδαμακόπουλου
Στη σημ. 35 » : Αδαμόπουλου	» » » : Αδαμακόπουλου

69. Στοιχεία συστάσεως και εξελίξεως των Δήμων και Κοινοτήτων, Εκδ. Κ.Ε.Δ.Κ.Ε., Αθήναι 1962, σ. 419.

70. Βλ. Δ. Ι. Γεωργακά, Επανεξέταση αμφιλεγόμενου ελληνοσλαβικού προβλήματος: Τα επιθήματα -ίτσι, -ίτσι κλπ. και η προέλευσίς των με αντιπαραβολήν προς αντίστοιχα σλαβικά επιθήματα, Π.Α.Α. 53 (1978) 357.

«Ο εκ Ταυγέτου Ταυγέτος Νικηφόρος Βρεττάκος»¹

«1 Ίανουαρίου, με τὸ Γρηγοριανὸ ἡμερολόγιο. 19 Δεκεμβρίου 1911 με τὸ Ίουλιανὸ ἡμερολόγιο. Ὁ Νικηφόρος Βρεττάκος γεννιέται στὶς Κροκεές (πρώην Λεβέτσοβα) τῆς Λακωνίας. Ὁ ἴδιος ὡς ἡμερομηνία γέννησής του δὴλωνε πάντοτε τὴν 1 Ίανουαρίου 1912 καὶ γιόρταζε τὰ γενέθλιά του τὴν παραμονὴ τῆς Πρωτοχρονιάς. Ὁ πατέρας του τὸν ἔγραψε στὴν Κοινότητα Πετρίνας, γιατί θεωροῦσε τοὺς Πετρινιώτες καλύτερους ἀπὸ τοὺς Κροκεάτες καὶ ἤθελε ὁ γιὸς του νὰ φέρεται ὡς Πετρινιώτης. Στὸ "Μητρώον τῶν Ἀρρένων τῆς Κοινότητος Πετρίνας γεννηθέντων κατὰ τὸ ἔτος 1911" ὡς ὄνομα τοῦ χωριοῦ τῆς ἐγκατάστασης ἢ τῆς καταγωγῆς τοῦ ἄρρενος ἀναγράφεται ἡ Κλούμιτσα (τώρα Πλούμιτσα)»².

«4 Αὐγούστου 1991. Πεθαίνει στὴν Πλούμιτσα στὶς 8 τὸ πρωὶ τῆς Κυριακῆς. Στὸ πιστοποιητικὸ θανάτου ὡς αἰτία θανάτου ἀναγράφεται: α) Καρδιακὴ ἀνακοπή, β) Ἀγγειακὸ ἐγκεφαλικὸ ἐπεισόδιον»³.

Ὁ Νικηφόρος Βρεττάκος, υποψήφιος τέσσερις φορές ἀπὸ τὴν Ἐταιρεία Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν γιὰ τὸ βραβεῖο Nobel Λογοτεχνίας, ἐπίτιμος διδάκτορας τοῦ Τμήματος Φιλολογίας τοῦ Ἐθνικοῦ καὶ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ πολυτιμημένος με διεθνή βραβεῖα, ἀγάπησε ὅσο κανένας ἄλλος τὸν τόπο που τὸν γέννησε καὶ τὸν ἀνδρῶσε, τὸν Ταυγέτο.

Σ' ὅλο τὸ εὖρος τῆς «φωνόπληχτης» ποιήσῆς του, «κουβεντιάζει με τὸν Ταυγέτο, συζητᾷ με τὴν Πλούμιτσα, κατεβάζει τὸν ἥλιο, ἀνασαίνει τὸ φῶς»⁴. Κι ὅπου κι ἀν βρίσκεται, πάντα γυρίζει στὴν πιο ψηλὴ κορφή τοῦ Ταυγέτου, γιατί ὅπως λέει κι ὁ ἴδιος:

«Ἔτσι μοῦ στάθηκε ὁ Ταυγέτος: ὅπως ὁ κόρφος τῆς μητέρας μου»⁵.

ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΟ ΙΔΙΟ ΒΟΥΝΟ⁶

I.

*Ὅχι ἀκόμη, δὲν ἦρθα νὰ σὲ ἀπο-
χαιρετήσω, ἀδελφέ, πὸς σὲ ἀνέβηκα
πρῶτῃ φορᾶ, ὅταν ἤμουν ἓνα φῶς
σ' ἓνα μίσχο. Οἱ περισσότεροι
στίχοι μου εἶναι κτίσματα
πάνω σου...*

1. Ὁ τίτλος εἶναι δανεισμένος ἀπὸ τὸ ομότιτλο ἀρθρο τοῦ Θεοδόση Δασκαλόπουλου: «Ὁ ἐκ Ταυγέτου Ταυγέτος Νικηφόρος Βρεττάκος», Μνήμη τοῦ ποιητῆ Νικηφόρου Βρεττάκου, Ἀθῆνα 1993, σσ. 433-438.

2, 3. «Χρονολόγιο Νικηφόρου Βρεττάκου», Γεωργία Κουκούρου-Χρόνη, Μνήμη τοῦ ποιητῆ Νικηφόρου Βρεττάκου, Ἀθῆνα 1993, σσ. 15-10 καὶ 38.

4. Δημ. Κουκουλομάτη, Νεοελληνικὴ Λογοτεχνία, Ποίηση, ἐκδ. Δημ. Παπαδήμα, Ἀθῆνα 1988, σσ. 312-313.

5. Νικηφόρου Βρεττάκου Τα ποιήματα, τόμ. Α', Ὁ Ταυγέτος καὶ ἡ σιωπῆ, «Ἔτσι μοῦ στάθηκε ὁ Ταυγέτος», Τρία φύλλα, Ἀθῆνα 1984, σ. 181.

6. Νικηφόρου Βρεττάκου Τα ποιήματα τόμ. Β', Χορωδία, «Ποιήματα γιὰ τὸ ἴδιο βουνὸ» Τρία φύλλα, Ἀθῆνα 1981, σσ. 378-391.

II.

Σὲ ἀνέβαινα, σὲ κατέβαινα, οὐρανὸ
φορτωμένος γιὰ τὶς ἀνάγκες μου...

III.

"Ὅταν ἦρθα στὸν κόσμον κ' εἶδα
τὸν ἥλιο, εἶπα: Θὰ πρέπει κάτι
ν' ἀφήσω πίσω μου φεύγοντας.

Καὶ τὸ βεῖμα ἀρκετό. Ν' ἀνεβῶ
στὴν κορφή σου, νὰ πετάξω
στὴ γῆς ἓνα λουλούδι.

V.

Ἡ οὐράνια δαντέλα,
ἢ σχεδὸν κυματίζουσα,
τῶν γραμμῶν σου, θαρρεῖς
δταν δύνει ὁ ἥλιος
καὶ γιομίζει ἀγγέλους.

.....
Συγκεντρώνονται πάνω της
σὰν μιὰ χορωδία.

VI.

Ἐδῶ πάνω εἶναι ὁ θάνατος ἀγνωστος
ἔλεγα κ' ἔγραφα κάποτε. Κ' ἦταν
ἀλήθεια. Γινόταν συχνά...

VII.

"Ἡμουν δέκα χρονῶν δταν χάραξα
μ' ἓνα σουγιά σὲ μιὰ πλάκα σου
τ' ὄνομά μου, μόλις βγαίνει νὰ τὸ
συλλαβίζει ὁ ἥλιος. Ἦταν τότε
ποῦ ἀκόμη εἶχα «ἐγὼ» μὰ ποῦ
ἀργότερα τὸ ἴσθησα, καθὼς
ἢ βροχὴ ἀπ' τὴν πλάκα σου
τ' ὄνομά μου.

VIII.

Ἐπιποσχομὸν στὸ ἓνα ποῦ ἦτανε ὄλα.
Χαμογελοῦσα στὸ ἓνα ποῦ ἦτανε ὄλα.
Δὲν ἦσαν τὸ ἓνα, καλὸ μου βονό.
Σὲ ἔκαμα πρόσωπο, σὲ εἶδα λαὸ
καὶ σὲ εἶδα πλανήτη.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΠΑΡΘΥΜΟΣ

Ο Βασίλης Παρθύμος γεννήθηκε στα Καμίνια το 1900. Το 1921 μπήκε στη Σχολή Χωροφυλακής και λίγους μήνες αργότερα, μαθητευόμενος, μετετέθη στις Κυδωνίες (Αϊβαλί) της Μ. Ασίας. Μετά τη διάσπαση του μετώπου (14 Αυγούστου 1922) παρέμεινε στη θέση του προσφέροντας υπηρεσίες στους δοκιμαζόμενους Έλληνες. Συνελήφθη όμως από Τούρκους και εσφάγη, κατά τη μαρτυρία Καμινιώτη συμπολεμιστή του.

Τη φωτογραφία τη στέλνει ο ίδιος στη μητέρα του και της γράφει, στο πίσω μέρος, ότι είναι καλά και να μην ανησυχεί...

Σωτηρία Γ. Κουκούλη

IX.

*Είχα ανάγκη να υπάρχουν. Να βρω
ν' ακουμπήσω κάπου τη λύπη μου.
Σε καιρούς που όλα, πρόσωπα,
αισθήματα, ιδέες, ήταν ρευστά,
χρησιζόμενα μια πέτρα στερεή
ν' ακουμπώ το χαρτί μου.*

*Μην αποσύρεις την πέτρα σου,
Κόριε, και μείνουν τα χέρια μου
στο κενό. Έχω ακόμη να γράψω.*

XIV.

*Το ξέρω ότι ήσουν και πριν
γεννηθώ. Το όψος σου
πάντως βγήκε από μέσα μου.*

I. K.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Β. ΣΟΛΩΜΟΣ

(Πυργοδεσπότης)

Τον αείμνηστο Γεώργιο Σολωμό, δικηγόρο, τον γνώρισα στα δύσκολα χρόνια της κατοχής. Κάθε μέρα, ερχότανε από τη Μούσγα στο Ξηροκάμπι με μία τσάντα πάντοτε στο χέρι για ψώνια και με μία γαλλική εφημερίδα.

Πρώτα, έμπαινε στο μαγαζί των Α/φών Καπετανάκου και μετά πήγαινε στο καφενείο στον πλάτανο για ξεκούραση και καφέ.

Ήταν, όπως θα ενθυμούνται οι περισσότεροι συμπολίτες μας, ψηλός, γεροδεμένος άνθρωπος, πολύ ευγενικός, γελαστός, απλός, ευπροσήγορος, ευχάριστος στη συζήτηση, κοινωνικός, καταδεκτικός με όλους και διέθετε πολύ χιούμορ στην παρέα του και έλεγε πολλά ξεκαρδιστικά ανέκδοτα. Μέχρι τέλους της ζωής του είχε μεγάλες κοινωνικές και εθνικές ευαισθησίες και ήταν πάντα αισιόδοξος. Όμως, ο άδικος χαμός του πολυαγαπημένου του γιού Βασίλη στον εμφύλιο πόλεμο, τον είχε τραυματίσει ψυχικά βαθύτατα και ανεπανόρθωτα...

Εκεί λοιπόν στον πλάτανο τον πρωτογνώρισα και έκτοτε κάναμε τακτικά παρέα. Τον εκτιμούσα και τον σεβόμουνά πάρα πολύ. Αμίμητα και ανεπανάληπτα παρέμειναν εκείνα που λέγονταν, όταν συζητούσε με πολλούς Ξηροκαμπίτες, όπως: «το πρώτο τούβλο που έβγαλα στο Σχολείο ήσουν εσύ...». Όταν δε κάποιος, αείμνηστος τώρα, τον ρώτησε επίμονα ποιά είναι τα συμπτώματα της αμνησίας, έλαβε την απάντηση: «...η πολυλογία...». Ακόμη, ένας ευφυέστατος δάσκαλος, αείμνηστος και αυτός, παρακολούθησε δύο πολυλογάδες μαθητές του που πάντα πήγαιναν μαζί, είπε: «Ο Χαρίδας και ο Πλαγιάννης συζητάνε και τα χάνεις».

Μετά την κατοχή στην Αθήνα συναντιόμαστε στου Γαμβέττα το καφενείο, όπου μια μέρα με παρακάλεσε να γράψω όσα γνώριζε σχετικά με το Ξηροκάμπι και τους γύρω χώρους. Όμως η βοή μέσα στο καφενείο και η γρηγοράδα του στον λόγο δεν μου επέτρεψαν να τα καταγράψω όλα, κατά την γνώμη μου σωστά και λεπτομερειακά, και γι' αυτό ζητώ συγγνώμη και επιείκεια, αν στην παρούσα γραπτή αφήγησή μου από όσα μου είπε υπέπεσα σε ανακρίβειες ή και υπερβολές. Πάντως, αυτά που μου είπε τα θεωρώ πολύ σπουδαία και αξιόλογα για τους επερχόμενους του χωριού μας. Λυπάμαι δε, που δεν κατέγραψα, ενώ μου δόθηκε η ευκαιρία, μαρτυρίες και σπουδαίες αφηγήσεις με ιστορικό και λαογραφικό περιεχόμενο και άλλων αειμνήστων σοβαρών συμπολιτών μας. Αυτές οι μαρτυρίες νομίζω είναι χρήσιμες και δεν πρέπει να χάνονται.

Και τώρα, σύμφωνα με την επιθυμία του αείμνηστου Γ. Σολωμού, παραθέτω όσα μου αφηγήθη με κάθε δυνατή συντομία: Γεννήθηκα στις 6 Μαΐου του 1888. Τέλειωσα το Γυμνάσιο της Πλάκας στην Αθήνα και το 1914 πήρα το δίπλωμα της Νομικής Σχολής της Αθήνας. Μετά έκαμα μεταπτυχιακές σπουδές στη Γαλλία.

Σαν δικηγόρος και δικολάβος, δικηγόρησα στο Ξηροκάμπι και στη Σπάρτη (1914-1918). Στον στρατό υπηρέτησα ως ανθυπολοχαγός το 1916 και ως λοχαγός το 1918. Παλαιότερα πήρα μέρος στον πόλεμο 1912-1913 στα Γιάννενα.

Συνεχίζοντας μου μίλησε για την αρχαία Φάριδα, τον Αιγυπτιακό, τον Μινωικό και Μυκηναϊκό πολιτισμό. Στη συνέχεια αναφέρθηκε στο Ανάκωλο, όπου με τα χρόνια σχηματίστηκαν πολλοί βράχοι από τους σταλαγμίτες, γιατί εκεί υπήρχαν πολλά τρεχούμενα νερά. Επίσης μίλησε για το Διαβολάβλακο και το αρχαίο υδραγωγείο, για την κάτω Κομηνή και για το στοιχειό της, την Σγουρνίτσα, όπου εκεί μάθαμε όλοι να κολυμπάμε, και το βράχο του Τάσου. Στην Κομηνή, είπε, πνίγηκε ο Δημητράκης ο Κομηνός, πολύ πλούσιος, ενώ κολυμπούσε με τον Ευάγγελο Μούτουλα. Ακόμη είπε ότι στον ίδιο χώρο πνίγηκε και ένα Σπαρτιατόπουλο, που το πτώμα του βγήκε στον αφρό και το περιμάζεψε ο Μούτουλας.

Για την Φάριδα είπε ότι έπιανε από την Κολοκύθα, το μύλο του Μανιάτη έως την Αρκασιώτικη βρύση, τα Χαρτιάνικα και τον Αϊ Λιά, όπου αργότερα κτίσθηκε εκκλησία.

Στον Αρκασιά, πρόσθεσε, υπήρχαν τα κυκλώπεια τείχη σαν της Τίρυνθας, μυκηναϊκής εποχής.

Και εξακολούθησε: Προς το ρίζωμα είναι η Καλαμωτή που υπάρχουν πολλά ερείπια. Πήρε δε την ονομασία αυτή από τα εκεί φυόμενα καλάμια. Η καλαμωτή ήταν Σολωμαίικο κτήμα και αργότερα το κατέλαβε κάποιος Ξηροπόδης.

Τα γίδια κείνης της εποχής ήταν πάρα πολλά. Ο Μαστροβασίλης είχε 600 γίδια και έτρεφε πολλά κατσίκια στην καλογερική στηλιά-γουρουνοστηλιά.

Ονομαστό ήταν το πριόνι του Χαρίλαου Σγούπου στη Μπολιάνα, που καταγότανε από την Τόριζα και ήταν από οικογένεια καπεταναίων. Η Μπολιάνα είναι σλάβικο όνομα.

Πιο πάνω από τον Άγιο Σπυρίδωνα δεξιά από τη Ρασίνα είναι η Σκούντρα, σλάβικη, πιθανώς, λέξη. Ακόμη ψηλότερα στην Ρασίνα ήταν ο νερόμυλος του Δημήτρακα Σολωμού και πιο πάνω η περίφημη Πετροκαμάρα, όπου λέγεται μια νύχτα συναντήθηκε ο μακαρίτης ο γερο-Πολότος με τον μακαρίτη ηγούμενο Ιερόθεο· κράτησε τη ψυχραιμία του και δεν φοβήθηκε. Ο γερο-Πολότος ήταν αλήθεια άτρομος. Χαμηλότερα κάτω δεξιά από τη δεξαμενή στη Ρασίνα βρίσκεται το ιστορικό γεφύρι, που τόσα λέει η παράδοση για το χτίσιμό του με τον αρχιμάστορα...

Έξω από το χωριό προς τον Δρυμόνα υπάρχει ακόμα η μάνδρα του Γενεράλη, που ο λαός μιλάει ότι βγαίνουν φαντάσματα τη νύχτα, και κτίσθηκε το 1870. Οι Γενεράληδες κατάγονται από την Κρήτη και ήλθαν από το Ηράκλειο Κρήτης στη Λακεδαίμονα.

Οι Σολωμαίοι κατάγονται από τη Βενετία και εγκαταστάθηκαν πρώτα στη Ζάκυνθο και ύστερα ήλθαν στη Λακωνία. Διακρίνονταν για τη μόρφωσή τους και την εμπορική τους στα καπνά, που τους επέτρεπαν οι Τούρκοι να εμπορεύονται. Ονομαστοί έμποροι, Σολωμαίοι, ήταν ο Νικόλαος, ο Διονύσης και ο Δημήτρης.

Μάλιστα ο Νικόλαος παντρεύτηκε μια Μανιάτα και απέκτησε τον πολύ ονομαστό αργότερα Λοΐτζη. Όλοι τους είχαν άριστες οικογένειες.

Στη συνέχεια μίλησε για την Κουμουστά και είπε πολλά πράγματα, που εμάς τους Ξηροκαμπίτες μας ενδιαφέρουν και συγκινούν... Παράγεται η λέξη Κουμουστά από το «κόμε-στα» που σημαίνει στέκι (!). Οι κάτοικοί της ήσαν βυζαντινοί πολίτες που κατέφυγαν πρώτα στο Μυστρά. Πολλοί από αυτούς ήσαν, οι Λασκαραίοι, Ματθαιάνοι, Φεγγαράδες, Κομνηνοί κι άλλοι.

(Συνεχίζεται)

Πολυζώης Πήλιας
τέως Λυκειάρχης

ΑΘΛΗΤΙΚΑ

Ο «ΑΠΟΛΛΩΝ» Ξηροκαμπίου στο ποδόσφαιρο έκανε μια καλή πορεία και, ενώ μπορούσε να κατακτήσει την πρώτη θέση, αστάθμητοι παράγοντες τον έφεραν να παίξει μπαράζ στο γήπεδο του Έλους στις 30-3-1994 με την «Α.Ε. ΑΣΩΠΟΥ-ΠΑΠΑΔΙΑΝΙΚΩΝ», για να διεκδικήσει την άνοδό του στην Α' κατηγορία Λακωνίας. Όμως και εδώ έπαιξε ρόλο η τύχη και, ενώ το αποτέλεσμα της κανονικής διάρκειας του αγώνα και της παράτασης έληξε ισόπαλο με 1-1, έφερε τις δύο ομάδες στην διαδικασία των πέναλτυ, όπου η «Α.Ε. ΑΣΩΠΟΥ-ΠΑΠΑΔΙΑΝΙΚΩΝ» προκρίθηκε με 3-0 και ανεβαίνει στην Α' κατηγορία Λακωνίας.

Αξίζουν συγχαρητήρια τόσο στα παιδιά της ομάδας του «ΑΠΟΛΛΩΝΑ», όσο και στον παίκτη και προπονητή Παν/τη Ταμπάκη, με την ευχή πως του χρόνου τα πράγματα θα είναι καλύτερα, χωρίς τους πολλούς τραυματισμούς που πολύ στοίχισαν στην ομάδα και στεναχώρησαν τους φιλάθλους του χωριού μας με τα αποτελέσματά της.

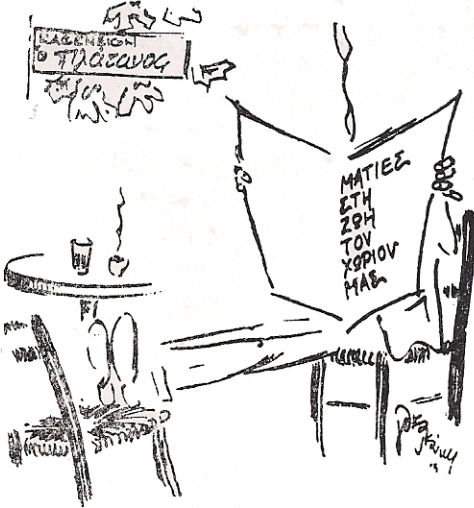
Απευθύνουμε, μέσα από το κείμενο αυτό, ένα μεγάλο «ευχαριστώ» στους φιλάθλους του χωριού μας για την συμπαράστασή τους στην ομάδα, και τους ενημερώνουμε τόσο αυτούς που κατοικούν εδώ, όσο και τους χωριανούς που βρίσκονται εκτός Ξηροκαμπίου ότι για την οικονομική ενίσχυση της ομάδας μας γίνεται λαχειοφόρος αγορά και κληρώνει: α) Ένα δίκανο Baikal, β) Μία τηλεόραση 20 ιντσών και γ) Ένα ραδιομαγνητόφωνο.

Η τιμή του λαχνού είναι 500 δραχμές. Η κλήρωση θα γίνει στις 30-5-1994 και κερδίζουν οι τρεις πρώτοι αριθμοί του Λαϊκού Λαχείου. (Δεν ισχύει το τρίδυμο).

Λαχνοί διατίθενται στο κατάστημα Προπό-Λόττο και Λαχείων κ. Ευστρατίου Μανιάτη, Ξηρ/μπι τηλ. (0731) 35 214 και 36 179.

Ηλίας Προκοπίδης

ΞΗΡΟΚΑΜΠΙ

ΓΑΜΟΙ

Παντρεύτηκαν οι: δ. Μαρία Νικολακάκου του Ιωάννη τον Χρήστο Στούμπο του Παναγιώτη, η δ. Παναγιώτα Μοίρα του Δημητρίου τον Ηλία Προκοπίδη του Δημητρίου.

Η στήλη τους εύχεται «Καλή ζωή».

ΓΕΝΝΗΣΕΙΣ

Η Μαρία Κονίδη σύζυγος Παναγιώτη Καψομέρα απέκτησε αγόρι.

ΘΑΝΑΤΟΙ

Πέθαναν οι: Αναστασία Κληρονόμου χήρα Ιωάννη ετών 89, Ιωάννης Μεροπούλης του Δημητρίου ετών 81, Σταματική Καρκαμπάση χήρα Ευαγγέλου ετών 81, Αναστάσιος Χριστάκος του

Χρίστου ετών 78, Ματούλα Αθανασοπούλου σύζ. Λεωνίδα ετών 79 και Νικόλας Αν. Φραγκής ετών 56 (Καναδάς).

ΠΑΛΑΙΟΠΑΝΑΓΙΑ

ΓΑΜΟΙ

Παντρεύτηκαν οι: δ. Ελένη Γιαννιά τον Στυλιανό Στυλιανόπουλο.

Η στήλη τους εύχεται «Καλή ζωή».

ΘΑΝΑΤΟΙ

Πέθαναν οι: Παναγιώτης Δογατζής του Γεωργίου ετών 92, Σωκράτης Τσαγκάρης του Νικολ. ετών 92.

ΚΑΜΙΝΙΑ

ΓΑΜΟΙ

Παντρεύτηκαν οι: δ. Άννα-Μαρία Βαλόχα από την Πολωνία τον Σταύρο Ρουσάκο του Βασίλειου.

Η στήλη τους εύχεται «Καλή ζωή».

ΘΑΝΑΤΟΙ

Πέθανε ο Κων/νος Βρέττος του Γεωργίου ετών 64.

ΓΟΡΑΝΟΙ

ΘΑΝΑΤΟΙ

Πέθανε η Σταυρούλα Πλαγιάννη σύζυγος Αναστασίου ετών 81.